

ПАНДЕМІЧНА АТАКА НА СУЧАСНУ ЦИВІЛІЗАЦІЮ: БІОФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР

Тенденції розвитку сучасної науки вимагають від світової академічної спільноти більш прискіпливої уваги до міждисциплінарних досліджень, сутність яких полягає в становленні й розвитку нових, нетрадиційних галузей наукового знання та модернізованих методик отримання нового знання. Одним із таких трендів постає біофілософія, як один із продуктів цивілізаційної культури, що є складноутвореним комплексом біології та філософії, орієнтованим на цілісне усвідомлення феномену життя на Землі. Біофілософія сьогодні є взаємопроникаючим поєднанням біології та філософії, спрямованим на цілісне осягнення феномену життя в усіх його формовиявах. Біофілософію в умовах сучасності слід розглядати як комплексну, інтегративну, міждисциплінарну галузь знання, метою якої є розв'язання світоглядних, методологічних, гносеологічних, онтологічних і аксіологічних проблем буття Всесвіту крізь призму дослідження феномену життя. Діапазон намічених до розв'язання задач є вельми широким – від загального бачення предмета біофілософії до розкриття всього масиву її світоглядно-методологічного потенціалу, від визначення предмета біофілософії до виявлення її творчої ролі в розвитку філософії, науки та культури людства в глобальному вимірі.

У філософському аспекті розглядають світ живого сучасні дослідники в сфері біофілософії: «...ми припускаємо, що живий світ являє собою ієрархію процесів, він стабілізується й активно підтримується в різні строки. Ми можемо думати про цю ієрархію в широкому мереологічному сенсі: молекули, клітини, органи, організми, популяції тощо. Хоча елементи цієї ієрархії зазвичай вважаються речами, ми розуміємо, що їх правильніше розглядати як процеси» [2, с. 19].

У центрі уваги сучасної біофілософії – вся сума біологічних знань відносно всіх відомих науці царств живої природи (Найпростіші, Хромісти, Археї, Бактерії, Рослини, Гриби, Тварини), включаючи дані з ультраструктури клітин і молекулярних основ життєдіяльності. Біофілософія в своїх положеннях виходить із єдності матеріального світу: живі організми складаються з тих самих атомів, що й нежива природа, але ці елементи утворюють у живому організмі складні молекули, які не зустрічаються в неорганічному світі. Живі істоти – від найпростіших до вищих ссавців – відрізняються від неживої природи низкою ознак, сукупністю яких визначаються конкретні життєпрояви. Наукові пошуки в царині біології щодалі лише конвергують із дослідженнями в таких галузях знань, як екологія, хімія, геологія, астробіологія, етика, психологія, медицина, політологія, соціологія тощо. Наукові результати у сфері біології мають неабияке значення для розробки тактичних і перспективних планів політичного, економічного й культурного розвитку суспільства, отже, і конкретної людини.

В умовах сучасності дослідники впевнено вказують на те, що так званий близькосхідний респіраторний синдром людини (Middle East Respiratory Syndrome) є новим, особливо небезпечним інфекційним захворюванням, викликаним представником роду бетакоронавірусів. «Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) наголошує на тому, що сучасна наука вказує як хазяїв – резервуарів вірусу MERS-CoV – одnogорбих верблюдів, але роль цих тварин у процесі передачі вірусів не визначена, як і не виявлено шляхів його трансмісії. Такий же мінімум інформації щодо важкого респіраторного синдрому SARS, який став причиною масових панічних проявів у різних регіонах планети у 2003 р. Всесвітня організація здоров'я (World Health Organization) визначила його як вірус тварин із доки ще невизначеного резервуара; можливо – летючих мишей, який поширився серед інших тварин, імовірно – диких кішок роду *Viverra*, а потім став причиною зараження людей у китайській провінції Гуандун. Саме у 2003 р. ВООЗ зафіксовано незначну кількість зараження SARS унаслідок інцидентів у лабораторіях або, ймовірно,

шляхом передачі від тварин до людини». В дискурсі сьогодення використовується поняття пандемія COVID-19» [1, с. 120].

Філософське розуміння пандемії COVID-19 визначає глобальною метою людства, його, образно кажучи, «понадзавданням», не виживання планетарної популяції *Homo sapiens*, а усвідомлення необхідності глибинних змін метафізичної спрямованості буття людства, а також екзистенційний пошук «вічного» у «новому» і «нового» у «вічному». Ми висуваємо гіпотезу, згідно з якою накопичене знання про можливі ініціальні джерела збудника коронавірусної хвороби та методи боротьби з пандемією у сфері медицини, біології та соціального світу неможливо звести до єдиної смислової картини, навіть за умов участі філософії. Потенціал філософського розуміння будь-якого феномену, до числа яких відносимо, безумовно, пандемію коронавірусної хвороби COVID-19, полягає в тому, що філософське і наукове знання утворюється не шляхом поступової акумуляції – накопичення окремих його складових, а виникає в результаті формування принципово нових понять. Філософськими засобами вирішення даної проблемної ситуації є інноваційний світогляд, який інтерпретує цілісність світу, ідеологію динамічної рівноваги в розумінні проблеми пандемії COVID-19 та шляхів протистояння їй. До цього підводить і етіологічна зміна принципів соціального розвитку глобальної спільноти – від принципу динамічної рівноваги до принципу стійкої нерівноваги. Проблеми, створені наявним рівнем мислення не можуть бути вирішені в традиційній парадигмі – для розуміння і наступного вирішення проблеми, в даному контексті – пандемії COVID-19, потрібен інший, вищий рівень мислення. Пандемія, що охопила практично всю планету, провокує конфліктність епохи в усіх сферах – політичній, соціальній, гуманітарній, правовій, економічній. Це – онтологічна данина й одночасно об'єктивно-цілісний стан сучасності з усіма її протиріччями, викликами, кризами, конфліктами. Пандемія є реальною загрозою масової загибелі особин у людських популяціях, вона перебудовує свідомість не тільки суспільства, але й окремого індивіда: пандемія генерує потужні прояви танатофобії – страху перед смертю. Роздуми про можливу близьку смерть змінюють свідомість людини – вона

спрямовує мислячого індивіда на демаркантилізацію, ревізію ставлення до суспільства споживання, орієнтує на пошуки шляхів духовної і моральної самореалізації, самоусвідомлення, в широкому розумінні – самовдосконалення. Пандемія – це планетарна криза, яку можна оцінювати як хаос, в який занурюється система після втрати рівноваги. Проходячи через пункт біфуркації (точніше – поліфуркації), система або руйнується, або переходить у принципово інший стан із новим генетичним набором складності. Тому у сучасного світового суспільства, що переживає кризу пандемії (на жаль – не єдину), є два шляхи – або вижити, або зникнути з «обличчя» планети Земля. В даному контексті «понадзавданням» біофілософії бачиться утворення світоглядних засад, на яких формуватимуться стратегії протистояння людства і пандемії COVID-19, із акцентом уваги на складність, стохастичність і евентуальність процесів боротьби живого з неживим, вічного з ефемерним, кінцевого з інфінітивним, у філософському сенсі – життя зі смертю.

Біофілософія об'єднує в собі філософські ідеї та установки, пов'язані з різноманітними парадигмами, зокрема особливу роль у її становленні зіграли ідеї еволюціонізму та натуралізму, зумовлені історично натурфілософським уявленням про єдність і одухотвореність світу. Біофілософський підхід у силу своєї специфіки корегує погляд на людське життя та на поняття «право на життя» і «право на здоров'я». У такому фокусі право людини на життя і на здоров'я трансформується від категорії суб'єктивно-онтологічної до об'єктивно-праксеологічної, тобто від біологічної до соціально-філософської детермінації самого поняття. Безумовний плюс біофілософії – її інтегральність і трансдисциплінарність, зокрема, в дослідженні генези, реального стану та перспектив розвитку пандемії COVID-19 на планеті Земля. За такого підходу біологія розширює свої межі до всеохопного, універсального знання про живе, відносно якого філософія в певному розумінні стає елементом такого знання – біофілософією. У загальному розумінні вона постає як конкретна модель зв'язку біології та філософії, застосування якої розкриває широкі можливості пізнання феномена життя в різних формах, але в принципово єдиних